

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

IV. évfolyam 3. szám

2001. július

Budapest Sziklatemploma



Fafaragások a Szent István kápolnából

Hazánk talán egyik legérdekesebb, de minden bizonnyal legszokatlanabb templomáról keveset tudunk. Bár közel hetvenöt éve, hogy felszentelték, mégis mindössze 24 évet volt a hívek előtt nyitva.

Az építkezések megkezdése előtt csupán az a természetes barlangüreg létezett, melynek kemenceszáj alakú bejárata jól látható a Szent Gellért térről. Egyes leírások innen eredeztetik Pest városa nevét. A „pest” szó a szláv nyelvekben kemencét, barlangot, üreget jelent. Ez a feltűnő természeti képződmény (a „pest”) az akkor még szinte teljesen kopár sziklafal oldalán messziről is jól látható jelként figyelmeztette mind a szárazföldön, mind a Dunán, az akkori városba igyekvő utasokat, kereske-

dőket, úticéljuk elérésére. De nemcsak a mai pesti oldalról idetelepített szlávok, hanem az itt élő németek is Ofen-nek nevezték ezt a városrészt, amely a szláv szóval azonos jelentéssel bír.

A hatalmas üreget a templom elkészültéig, egy évszázaddal korábban itt letelepedett remetéről, Szent Iván barlangnak nevezték. Iván remete a történelmi források szerint, az akkor még a barlang előtt feltörő forrásvízzel gyógyított. Később ezek a vizek lejjebb és lejjebb húzódtak, egészen a Duna szintjéig. Napjainkban ezek a hegy alatt található melegvízi források nagyon kellemes természetes fűtést biztosítanak az egész templomban.

A templomépítés története 1924-ben kezdődött. (Folytatása a 4. oldalon.)

A főváros árnyékában

Az újpesti iparváros börgyárainak a fejlődése nem volt „társ” nélküli. Könnyűipara után a „magyar Manchester” elnevezést is használták rá, és ide települt az izzó- és gyógyszergyártásunk meghatározó része. (Írásunk a 7. oldalon.)

Csepeli „vas-utak”

Száz év közlekedési krónikája

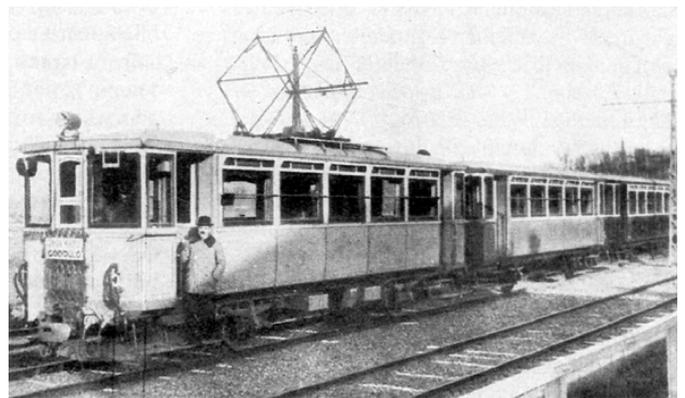
Csepel község fejlődését szigeti fekvése miatt az 1717-ben bekövetkezett újratelepítést követően, több mint másfél évszázadig közúti átkelő hiánya gátolta.

Pest, Buda és Óbuda egyesítésének idején elkészült, hídként is szolgáló Csepel és Erzsébetfalva között 1872-ben felépített Gubacsi-zárógáttal nyert a község állandó összeköttetést a külvilággal.

A kiegyezést és Budapest megszületését követő fellendülés hatására gyorsan növekedtek és az elővárosi fejlődés útjára léptek a nagyvárost övező települések. A Fővárosi Közmun-

kák Tanácsa törvényben biztosított jogával élve már az 1880-as évek közepétől kezdeményezte a közeli helységekkel összeköttetést biztosító helyi érdekű vasutak létesítését. Addigra már a Kárpát-medence vasúti központjává fejlődött Budapestről sugárszerűen induló vasúti hálózat mellett, azokat követve terveztek az elővárosi közlekedési hálózatot.

Elsőnek 1887-ben engedélyezték a Budapest-Vágóhid-Dunaharaszti vonal építését – a korabeli vasútépítés magas színvonalára és gyorsaságára jellemzően – még abban az esztendőben augusztus 7-



A BHÉV egyik villamosvonata az 1910-es évekből

Budapestiek – Budapestért

A Budapesti Honismereti Társaság alapításának tízéves jubileumáról emlékezett meg. Az egy évtized alatt végzett munkájukról a 2. oldalon olvashatnak rövid összefoglalót.

én megindultak a szerelvények a Ráckevei-Duna bal partját követő sínpáron Soroksárig, majd november 24-én Dunaharasztiig közel 20 kilométeres távon.

A következő esztendőben a Keleti pályaudvar melletti állomástól 1878. július 20-tól az újabb elővárosi vasút a Gödöllői-dombok felé (Folytatása a 9. oldalon.)

Budapestiek-Budapestért

Tízéves jubileum

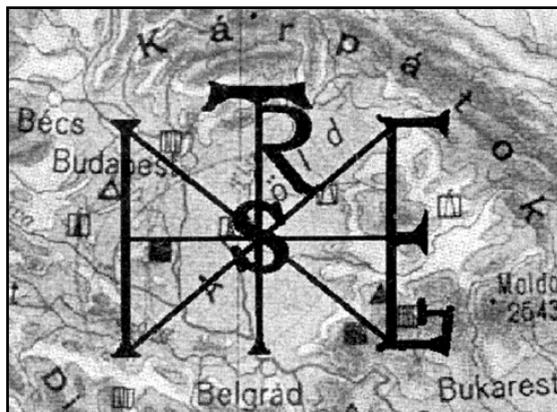
Idén sok civil szervezet-hoz hasonlóan a Budapesti Honismereti Társaság (BHT) is tízéves jubileumáról emlékezhet meg. A Fővárosi Bíróság 1991. augusztus 8-án, 3840 sorszám alatt jegyezte be a társadalmi szervezetek nyilvántartásába az egyesületet.

Kezdetben a Társaság a hasonló jellegű megyei szervezetekkel összehasonlítva azoknál hátrányosabb helyzetben működött, fővárosi illetékességéből adódóan – megyei szervezetekhez hasonló koordináló szerepkört sokkal nehezebben tudott megvalósítani. A fővárosi nagy közgyűjteményekkel tagjainak nyugdíjazása miatt csökkent kapcsolata. Mindezt még növelte, hogy Budapesten volt legerősebb a Városvédő Egyesület tevékenysége, mely jórészt lefedte a BHT céljait. Érdemi működését tagjainak munkája és a kerületi helytörténeti gyűjtemények egy részének támogatása tette mégis lehetővé.

A BHT rendszeresen közreműködött a Honismereti Szövetség és a Magyar Nemzeti Múzeum által egy-két évenként meghirdetett országos középiskolás művelődéstörténeti vetélkedők fővárosi döntőinek előkészítésében és lebonyolításában. Saját anyagi forrásaink kapcsolásával elértük, hogy az utolsó vetélkedőre (1999/2000 – „Felkelt a Napunk...”) már száznál több, egyenként háromfős fővárosi csapat küldte be a kitöltött munkafüzetét és a

személyes megmérettetést igénylő fővárosi döntőbe is több mint hatvan csapat jutott el.

Behatároltságából első ízben, az 1994-ben meghirdetett „Kettős tükörben az oktatás” c. országos pályázat kiírásával kívánt az egyesület kilépni, melynek ünnepélyes eredmény hirdetése 1995-ben történt meg. Ekkor egy első, egy második és két harmadik díj ünnepélyes átadására került sor. A BHT 1997. évi közgyűlése állásfoglalása alapján egy fővárosi helytörténeti/honismereti fórum létrehozása kezdődött el egy kiadvány (hírlevél/híradó) megjelentetésének előkészítésével. A „VÁROSUNK – Budapesti Honismereti Híradó 1998. márciusában jelent meg első számával. Az ingyenes kiadványnak változatlan paraméterekkel (A/4-es formátum, 12 oldal, 1.000 példány...) ma már 12. számát tarthatjuk kezünkben, és remélhető, hogy finanszírozási alapjait később is meg tudjuk teremteni. A megvalósult „fórum” által a



„Felkelt a Napunk” vetélkedő logója

BHT tevékenysége bekerült a budapesti köztudatba, kapcsolataink megerősödtek a fővárosi nagy közgyűjteményekkel, a kerületi civil szervezetekkel és helytörténeti gyűjteményekkel. Rend-

szeres kiadásával az Alapszabályunkban rögzített célok megvalósulását nagymértékben elősegítettük.

Budapest Gyűjtemény

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Az évszázados múltra visszatekintő gyűjtemény nagy segítséget nyújt a főváros és elődtelepülései múltjában búvárokodóknak. A Budapesti Honismereti Társaság május 11-i közgyűlésén, a Budapesti Történeti Múzeum Királypincéjében Sándor Tibor, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének vezetője adott tájékoztatást a gyűjtemény múltjáról és jelenéről.

A Budapest Gyűjtemény a főváros helyismereti szakkönyvtára, múltja a XIX. századi elődintézményekig terjed. Napjainkban mintegy 100.000 könyv, kézirat, hírlap és folyóirat férhető itt hozzá. Működési feltételei most először lesznek a kor elvárásainak megfelelőek: légkondicionálás, modern raktár, korszerű szolgáltatások... Sajtótár, címtár, adattár, monográfiák, irodalmi blokk (egy-egy városrész hangulatát, rétegződését tükröző művek) segíti az eligazodást. Kivágot-gyűjtemény, kisnyomtatvány-tár, mintegy 120.000 fotó is támogatja a kutatók munkáját. A gyűjtemény bibliográfiái 1990-ig nyomtatott, azután számítógépes feldolgozásban férhetőek hozzá. A Budapest története c. bibliográfia 1980-ig CD-n is hozzáférhető. Folyamatban vannak az adatbázisok fejlesztései, 13 számítógépen érhető el a meglévő anyag. A Tanulmányok Budapest múltjából c. sorozatból nyomtatott bibliográfia készül. Az FSZEK több könyvet adott ki, Hitélet Pest-Budán c. kiállítása még megtekinthető. A Budapest Gyűjtemény szolgáltatásairól az interneten is található információ.

szeres kiadásával az Alapszabályunkban rögzített célok megvalósulását nagymértékben elősegítettük.

Köszönet illeti mindazokat, akik munkájukkal, vagy pártfogó támogatásukkal segítették a BHT céljainak megvalósulását, programjaink lebonyolítását, lapunk megjelenését.

Tíz év alatt több kitüntetést, emléklapot kaptak tagjaink munkájuk elismeréseként a Honismereti Szövetségtől. Halász Péter Bél Mátyás díjban részesült (1995), Karacs Zsigmond és dr. Rédey Pál

Honismereti Munkáért emléklapot kapott (1998 és 2000-ben). Emléklappal több tagunkat tüntették ki: 1993-ban Berkó Gyula, dr. Gecse Albert, Grünwalsky Károly, dr. Hegedüs Zoltán, dr. Meskó Sándor, dr. Mód Aladárné, Rajna György, dr. Rédey PÁL, dr. Z. Szőke Pál; 1998-ban Bogyrka Emil, Szatmári Ildikó, dr. Tóth József; 1999-ben Bóta Piroska, Gábor Tibor, dr. Meskó Sándor; 2000-ben Berkó Gyula és Szöllősy Marianne. *Idén Bél Mátyás díjat fog kapni Bartha Éva, emléklapot Garbóci László, Gönczi Ambrus, Kadlecovits Géza a XXIX. Honismereti Akadémián, Kecskeméten.*

(gábor)

BUDAFOK VÁROSÁRÓL

75 éves jubileum

Budafok település közel három évtizedes küzdelme, óhaja, reménye 1926-ban vált valóra. A magyar királyi belügyminisztérium 5940/1925./IV. számú rendelete alapján Budafok nagyközséget várossá nyilvánították. A Rakovszky Iván belügyminiszter által aláírt, 1926. ja-

előkészítését, megindítását jelentette.

A közel féléves előkészületeket követően 1926. június 29-e volt a hivatalos városavatási ceremónia napja. Az ünnepi szentmi-

ros közadakozásból elkészült, „Hősök” szobrát leplezték le (Orbán Antal szobrászművész munkája), majd a város e napon átadott napközi otthonát és bölcsődéjét avatták fel. Az ünnepséget utcai fásítások, rendezés előzte meg.

A várva várt nagy nap európai hangulatát a hétköznapi szorgos tenni akarása váltotta fel. Ma, utólag megállapítható, hogy a közelgő vészterhes idők ellenére Budafok rendkívül dinamikus fejlődést produkált. A várossá nyilvánítást követő években épültek fel a városi kislakások, csatornázás kezdődött, utépítések történtek, az Anna utcai

1950-ben Budafok városának, fővárosba való kényszerátosztását követően, a korábbi évtizedek dinamikus fejlődése megtorpant. Az utolsó fél évszázad Budafok történetében – már a főváros XXII. kerületének részeként – jóval szerényebbre sikeredett. 1950–70 között jószerével csak az egészségügy fejlődéséről beszélhetünk, majd a 70-es éveket követően mi is megkaptuk a magunk lakóparkjait: tizemeletes monstrumok révén. A rendszerváltást követő utolsó tíz esztendőben ismét felgyorsul e városrész fejlődése elsősorban a gáz, csatorna és utépítések révén.

Remélhető, hogy a várossá válást követő első 15 esztendő, valamint az utolsó évtized lendülete további jelentős fejlődést indukál



Budafok, városháza (1929)

nuár 26-án kelt levél, melyet a községi képviselőtestület előtt 1926. február 3-án Ábel József másodbíró nyilvánosan felolvasott, már a nagyszabású tervek

sét követően – az újonnan megválasztott városi képviselőtestület jelenlétében, Záborszky Nándor polgármesterrel az élen – zajlottak az ünnepségek. Előbb a vá-



Budafok

Kutyavilla halászsárdó

Duna-parti hétvége a néhai városban

elemi iskola építése befejeződött, és 1929-re elkészült a minden korabeli igényt kielégítő modern városháza épülete (régii ipari épületek – az egykori Brázay-féle sóborszesz gyár – átalakításával, bővítésével). A Pannónia utcában egy teljesen új iskola és óvoda épült. A városháza tözsomszédságában pedig az ország legmodernebb postapalotáját adták át a 30-as évek elején.

A háború éveit és a 40-es évek második felét leszámítva úgy a helyi, mint az országos közvélemény elismerte a város fejlődését.

Dél-Buda e területén. A ma már jócskán felforgatótt, megkevert lakosság lassanként újra sajátjának érzi a városrészt, s ez is remény lehet a következő 75 év sikertörténetéhez.

Az eseményre emlékezve, a Savoyai Jenő téri történelmi emlékfalnál a várossá válás 75. évfordulójára táblát avattak Záborszky Nándor – Budafok első polgármestere – bronz domborművével. Emléktáblánk Budafok-Tétény Önkormányzatának és a Savoyai Jenő Asztaltársaságnak köszönhető.

Garbóci László

Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat

Hat témakörben hirdeti meg 2001-2002. évre a Néprajzi Múzeum a XLVII. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatot, amelynek benyújtási határideje 2002. március 1. A pályamunkák lehetséges témakörei: népi vallásosság és szakrális emlékek az ezredvégi Magyarországon; az 1848-49-es szabadságharc emlékezete napjainkban; a falusi és városi kisközösségek mindennapjai; mai tárgyaink története – eszköztárak készítésével; a településkép változása a XIX-XX. században; hadifogság, munkatábor, internálás. A pályázaton csak amatőrök, lokálpatrióták vehetnek részt. A részletes pályázati felhívás a Honismeret c. folyóirat 2001/3. száma 133-135. oldalain és Néprajzi Múzeum internetes honlapján (www.neprajz.hu) található meg.

Budapest Sziklatemploma

● folytatás az első oldalról

Egy magyar zarándokcsoport a világhírű franciaországi kegyhelyen, Lourdesban járt. Itt merült fel a gondolata, hogy egy hasonló – méreteiben természetesen jóval kisebb – szentély létesítésének. A Sziklatemplom Bizottság megalakulása után, komoly összefogással, nagyon sok jószándékú és nem utolsó sorban önzetlen segítséggel 1926. május 23-ára készült el a templom, mely akkor még csak a Szent Iván-barlang természetes üregéből állott. Ezt többszöri robbantással, bővítéssel alakították végleges formájára. A templomépítéssel és a hozzátartozó neoromán stílusú kolostorral, mely a főhajón keresztül közelíthető meg, 1934 tavaszára készültek el. Ekkor vette birtokba a kolostort a szülőföldjére hazatelepülő egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend, a pálosok.

A rend alapítója Boldog Özséb 1200 körül született. 1247-ben kanonoki rangjáról és vagyonáról lemondva a Pilis rengetegébe vonult és három évig élte a remeték csendes, egyszerű, mégis nagyon nehéz életét. 1250-ben, Isten akaratából, mely egy látomásban adatott tudtára, összegyűjtötte a Pilisben és az ország távolabbi részein élő remetét, hogy imádságukat, áldozataikat közösen ajánlják Istennek, a történelem viharaiban oly nagyon megtépzott nemzetünkért. Sajnos, 1786-ban II. József, a kalapos király sok más renddel együtt a pálosokat is feloszlatta. Így ennek a magyar földről származó, magyar lelkiséget hordozó, életüket a magyarságért áldozó rendnek mindössze két kolostora

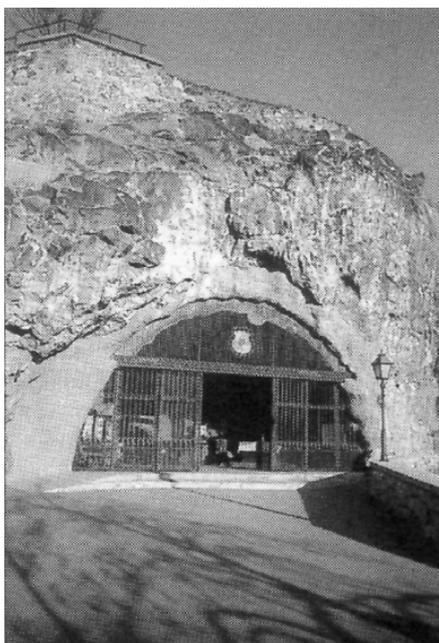
maradt meg, mind a kettő Lengyelországban. A Boldogságos Szent Szűz oltalmazta őket a czestochowai híres kegyhelyen. Innen indultak útnak és kezdték meg újból, 150 évi kényszerű szünet után a magyarság szolgálatát.

1950-ben a kommunista diktatúra emberei kíméletlen barbársággal rontottak mindarra, ami érték, s ami útjukban állt. A szerzeteseket egyetlen éjszaka teherautókra rakták és elszállították. Legtöbbjüket nevetséges kirakatperekben, melyek nélkülöztek minden igazságot, ártatlanul börtönbüntetésre ítélték. Szent Pál szavaival élve, módfelett sok verésben és üldöztetésben volt részük. A templomot 1951-ben tönkretették és bezárták. Helyén karsztvíz megfigyelő állomást alakítottak ki, a kolostort pedig az Állami Balett Intézet használta, mint kollégiumot. 1990-ben kapták vissza kolostorukat a pálos atyák, és nyitották meg a Sziklatemplomot, melynek bejárata elől 1992-ben (reméljük végleg) leomlott a vastag betonfal.

A ma idelátogatók a régi Sziklatemplomból nem sok mindent találhatnak. A templom helyiségeit, a kolostor épületét, és azt az egy-két alkotást leszámítva – melyek régi fényképek alapján lettek helyreállítva – minden új.

A templom bejáratához érve, annak vasrácsán a pálosok címerét láthatjuk, melynek elemeit a rend védőszentjének és névadójának, Remete Szent Pálnak életéből vett képek alkotják. A külső (a régi Szent Iván) barlangba lépve a

lourdes-i Szent Szűz szobrát találjuk. A külső barlang kialakítása a lourdes-i grotta mintájára történt. Szemben a régi kórus fölött a rendalapító Boldog Özséb szobra áll. De megtalálható itt a szent életű hercegprímás Mindszenti József bíboros reliefe is, hisz ő maga sze-



Bejárat napjaink sziklatemplomába

mélyesen többször is járt ebben a szentélyben. Nem sokkal a templom bezárása előtt több tízezer zarándok, mely egészen betöltötte lent a teret, hallgatta itt szavait.

A külső barlangból egy alagútszerű folyosón juthatunk a mesterségesen kialakított, és mélyebben való fekvése miatt altemplomnak nevezett részbe. Jelenleg itt tartják a szentmiséket és a különböző imádságokat. Az első, amit észreveszünk ide belépve, a kellemes hőmérséklet, mely télen-nyáron 21°C.

A templomot Magyarok Nagyasszonya tiszteletére szentelték fel, ezért is találhatjuk meg nem sokkal a bejárat után a Szűzanyának a magyar Szent Koronával ékesített szobrát. A közelében Remete Szent Pál és Szent István szobrai helyezték el. Az altemplom-

nak ennek az első részéből, a vastag oszlopok között – melyek egy természet alakította képződmény benyomását keltik, annak ellenére, hogy pusztán a robbantások ilyen szerencsésen alakító erejének köszönhetik formájukat – pillanthatjuk meg a szentségi kápolnát, ami egy IV-V. századból való szentélynek a másolata.

A templom belseje felé tovább haladva a lengyel kápolnához jut el a látogató. A háború szomorú emlékét őrzi ez a hely, és azt az imádságos és Istenben bízó lelket, mellyel, a templomban menedéket kapó lengyel testvéreink a háború végét és hazájukba való visszatérés lehetőségét várták. Az itt található oltárt a lengyelek címeréből, a Jagelló-sasból alakították ki, és azon a czestochowai kegyhely híres Fekete Madonna képének egy másolatát helyezték el.

A lengyel kápolnából már teljesen rá lehet látni – a templom többi részéhez viszonyítva nagynak mondható – „főhajóra”. A nagyon érdekes zöld eoizinnal díszített pyrogránit oltár a pécsi Zsolnay Porcelángyárban készült és felállításkor Szent Gellért püspök ereklyéjét helyezték el benne.

A „főhajóból” egy átjárón keresztül a kolostorba juthatunk, ahol egy kis kápolnát alakítottak ki. A Szent Istvánról elnevezett kápolna belső berendezését Ferencz Béla, marosvásárhelyi születésű, jelenleg Kaliforniában élő díszítő faszobrász készítette és ajándékozta a kolostornak. Az ősmagyar, avar- és honfoglaláskori motívumokkal gazdagon díszített tárgyakat 72 éves korában kezdte el kifraggni ➔

➔ hársfából, és mind-össze négy és fél év alatt elkészült munkájával.

Gazdag történelmi örökséget, a nemzeti, vallási, természeti értékeinket mintegy összefogó Sziklatemplom, ha nem is teljes képet, de egy finom metszetet ad arról, ami magyar. Bízunk benne, hogy a fo-

lyamatosan szépülő templom és az itt szolgálatot teljesítő, ígéretes fejlődésnek indult magyar alapítású rend, a pálosok, Pázmány mondása szerint, valóban az ország fejlődésének jelzője, és nemcsak jelzője, hanem annak segítője is lesz.

Bánk testvér

A Sziklatemplom a szentmisék és imádságok idején reggel 9-től este 9-ig látogatható. A Szent István-terem faragásai szombat és vasárnap délután 2-4-ig tekinthetők meg. Csoportokat telefonon, vagy levélben történő bejelentkezés után más időpontokban is tudnak fogadni.

Szentmisék a templomban: hétköznap 11, 17 és 20 órakor, vasárnap 8.30, 11, 17 és 20 órakor.

A Sziklatemplom levélcíme: 1518 Budapest, Pf. 12. Tel: (1)385-1529, fax: (1)361-3424.

A lóvasút diadalútja I.

Jövedelmező fővárosi befektetések

A nagyvárosiasodás útját járó Pest-Buda a XIX. század második felében új tömegközlekedési eszközzel gyarapodott. A lovak vontatta, sínen futó jármű megjelenése jobb utazási feltételeket biztosított elődeinél, a közúton haladó társaskocsi-

ben, Párizsban épült, a pesti ezen városi vasutak sorában a nyolcadik volt. Megvalósításának ötlete gróf Károlyi Sándor fői földbirtokostól származik. 1863. évi beadványa szerint a család birtokához tartozó Káposztásmegyert, vala-

délyt kértek. A végleges hozzájárulást 1865. április 22-én adta ki a „Császári Királyi Kereskedelmi s Közgazdasági Minisztérium”. Az irat szerint az engedélyesek jogot nyertek arra, hogy létrehozzák, s üzemben tartsák a Pesti Széna (ma Kálvin) tér és Újpest közötti vonalat, valamint előjogot nyertek más vállalkozókkal szemben a továb-

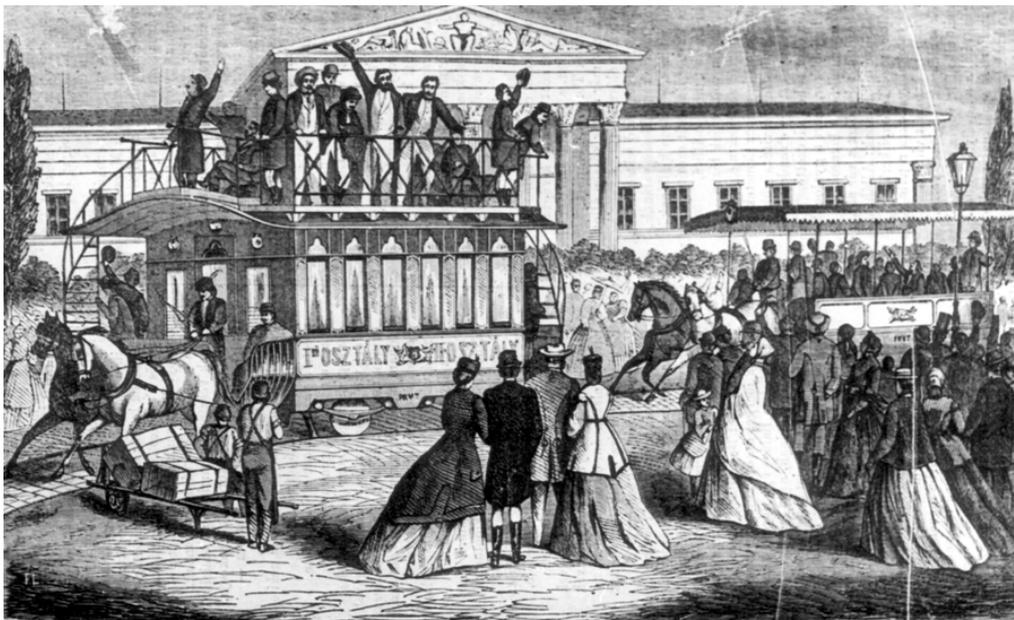
hoztak létre, 220 000 forint alaptőkével.

A Pest-újpesti vonalat 1866. július 30-án adták át, ünnepélyes keretek között, a menetrendszerinti forgalom augusztus 1-jén indult. Az üzem igen jövedelmezőnek bizonyult, sokan vették igénybe a lóvonatot. Már az első napi bevétel 130 forintot tett ki. Az első üzletév, mely a megnyitástól az 1867. év végéig tartott, a társaság részvényeseinek meghozta gyümölcsét, ugyanis a cég részvényenként 40% osztalékot fizetett.

Az aránylag nagy bevétel lehetővé tette újabb vonalak építését is. 1868. október 8-án tárgyalták a mai Astóriától a Városligetbe, illetve e vonalból a Pest-losonci vasút indóházáig, azaz a mai Józsefvárosi pályaudvarig vezető lóvonat terveit.

A Városliget ekkoriban igen fontos forgalmi célpontnak számított, sok kirándulni, szórakozni vágyó pest-budai polgár kereste fel – nagy utasforgalomra számítottak. A losonci vasúton érkező szén városi szállítását is a társaság szerezte volna lebonyolítani. Az ide vezető pálya építése közben tartották meg a Kőbányára vezető újabb vonal engedélyezési tárgyalását.

A mai Rákóczi úton, a Rottenbiller és Damjanich utcán át a Városligetbe 1869. május 9-től, a losonci vasút vég- ➔



A Pest-újpesti lóvonatú pályán.

Az első pesti lóvasút ünnepélyes megnyitása a Magyar Nemzeti Múzeumnál

nál. Előnye, hogy forgalma megbízhatóbb volt, egyenletesebben haladt, utasait nem rázta össze. Az omnibuszhoz képest nagyobb tömegeket tudott szállítani és rendszeres közlekedést biztosított. Ezért válhatott kedvelté.

A lóvonat városi forgalomban először 1832-ben, New Yorkban mutatkozott be. Az első európai 1854-

mint az édesapja, gróf Károlyi István által alapított Újpest községet kívánta Pest város belső részeivel kapcsolatba hozni. A helytartótanács által összehívott értekezleten, hol az építés engedélyezéséről tartottak tárgyalást, Károlyi Sándor és társai már nemcsak e vonalra, hanem a város területén más útirányokba fektetendő lóvasútra is enge-

biakban Pest város területén építendő lóvonatvasutakra. A koncesszióidőt negyven évben határozták meg, s kikötötték, hogy ennek lejártával minden vasúti üzemi építmény és felszerelési tárgy a város tulajdonába kerül.

Egy hónap múlva, május 22-én az engedélyesek Pesti Közúti Vasútvállalkozás néven részvénytársaságot

→ pontjához július 1-jétől járt a lóvasút. A „kerepesi vám”-tól (amely a Baross tér keleti felén helyezkedett el) a mai Fiumei úton és a Kőbányai úton át pedig szeptember 26-tól lehetett lóvonaton Kőbányaig eljutni.

A „közúti vaspálya társulat” az 1868. év végén már 99 kocsival és 177 saját lóval rendelkezett. (Folytatása következő számunkban – a szerk.)

Krizsán Sándor



A PKVT újpesti kocsiszíne (1870)



A korábbi évekhez hasonlóan május 11-én a Budapesti Honismereti Társaság (BHT) a Budapesti Történeti Múzeum Királypincéjében tartotta meg éves közgyűlését. Elsőként az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság képviselőjében Ádám Ferenc számolt be az egyesület 2000. évi gazdálkodása ellenőrzése során tapasztaltakról. Az elhangzottak alapján az előírásoknak megfelelő gazdálkodás volt tapasztalható, a szükséges elszámolások és bevallások is benyújtásra kerültek.

A közgyűlés második napirendi pontjaként *Gábor Tibor*, a BHT titkára terjesztette elő a 2000. évi tevékenységről szóló írásbeli közhasznú beszámolót és annak mellékleteit, a 2001. évi főbb feladatokat és azok előkészítettségét tartalmazó anyagot.

A tájékoztató alapján a BHT sikeresen előkészítette és lebonyolította a „Fel-

kelt a Napunk...” című országos művelődéstörténeti vetélkedő fővárosi elődöntőjét és döntőjét. Ezt jelentős mértékben segítette, hogy a szervezet „saját részről” több mint másfélszáz ezer forinttal, valamint a kapott társadalmi felajánlások révén ezen felül (ingyenes teremhasználatok, könyvjutalmak, tagok társadalmi munkája...) több mint kettőszáz ezer forinttal tudta támogatni az országos szintű vetélkedő fővárosi részének megvalósítását.

Hasonlóképpen sikerült 2000-ben a „Városunk-Budapesti Honismereti Híradó” negyedévenkénti kiadása, alkalmanként ezer – ezer példányban. Ez több mint hétszáz ezer forintba került – fedezetét részben az 1999. évi áthozat, részben pályázati támogatások, a kerületi önkormányzatok támogatásai, tagjaink-szimpatizánsaink „honorárium adományai” és a Budapesti Történeti Múzeum együttműködési szerződés alapján történt hozzájárulása teremtette meg.

Év végéig megtörtént a „Budapest múltjának emlé-

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

kei” elnevezésű forrásgyűjtő akció többlépcsős előzetes egyeztetése a kerületi helytörténeti gyűjteményekkel/múzeumokkal. Ennek célja elsősorban a Budapest kerületeiben működő helytörténeti gyűjtemények anyagainak gyarapítása lenne a még kallódó dokumentumokkal. 2001. januárjában a főváros nagy közgyűjteményeivel (Budapesti Történeti Múzeum, Budapest Főváros Levéltára, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) való egyeztetés után véglegesítődött a pályázati felhívás szövege. A forrásgyűjtő akció kiírása megfelelő anyagi háttér esetén lehetséges. Ennek érdekében pályázatot nyújtottunk be a Nemzeti Kulturális Alapprogramhoz (Múzeumi és Levéltári Kollégiumok), Budapest főváros Önkormányzatához, a Budapest Bank Budapestért Alapítványhoz. A fővárosi szintű forrásgyűjtő akció mintegy háromszáz ezer forint ráfordítást igényelne – meghirdetése a pénzügyi háttér megléte esetén szeptemberben várható.

Az előterjesztő szóbeli ki-
egészítésében a BHT meg-

alapításának tízéves jubileuma kapcsán az első tíz év tevékenységéről adott tájékoztatást (Lásd mostani számunkban a Budapestiek-Budapestért c. írást – szerk.), majd az idei év tervezett feladatait és azok előkészítettségét ismertette. Az említett forrásgyűjtő akció mellett idén is törekednek a „Városunk – Budapesti Honismereti Híradó” negyedévenkénti kiadására – ez is pályázati támogatások függvénye. A Magyar Nemzeti Múzeum és a Honismereti Szövetség által várhatóan szeptemberben kerül meghirdetésre „A közgyűjtemények 200 éves története” c. országos középiskolás vetélkedő, melynek fővárosi részét a BHT fogja előkészíteni és lebonyolítani.

Ezt követően *Sándor Tibor*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye vezetője ismertette a gyűjtemény kialakulását, működését és céljait, majd a BHT a Honismereti Szövetség tisztújítása kapcsán kialakította állásfoglalását a tisztségviselőkkel kapcsolatosan. Ugyanekkor került sor a BHT Elnöksége megüresedett tagsági tisztségének betöltésére: a közgyűlés *Bartha Évát* egyhangúlag Elnöksége tagjává választotta.

Óbudai Múzeum (Zichy kastély)

Vezető: *Dr. Új Irisz*, tel.: 250-1020, cím: 1033 Bp., Fő tér 1., nyitva: K-V.: 10-18 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Szöllősy Marianne*, tel.: 370-0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48., nyitva: K-P.: 10-17, Sz.: 10-14 óra, zárva: 07. 01. – 08. 31.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Gönczi Ambrus*, tel.: 218-7420, cím: 1093 Bp., Pipa u. 4., nyitva: K-P.: 10-16 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Juhász János*, tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp., Halom u. 37/b., felújítás miatt zárva.

Alberfalvi Helytörténeti

Gyűjtemény és Iskolamúzeum
Vezető: *Beleznay Andor*, tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele u. 8., nyitva: K-Cs.: 16-18 óra, zárva: 07. 01. – 08. 31., és egyéb iskolai szünetekben is.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Dr. György Lajosné*, tel.: 365-

6126, cím: 1117 Bp., Erőmű u. 4., nyitva: Sze.: 15-18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Kortárs Galéria

Vezető: *Dr. Gergely Katalin*, tel.: 201-6607, cím: 1122 Bp., Városmajor u. 16., nyitva: K., Cs., Sz.: 10-18 óra., zárva: 07. 18. – 08. 15.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Juhász Katalin*, tel.: 349-1501, cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva: K-Cs.: 10-18 óra, zárva: 06. 17. – 08. 11.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: *Mojzes Ildikó*, tel.: 419-8216, cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81., nyitva: K., Cs., Sz.: 10-14, Sze.: 14-18 óra, zárva: 07. 29. – 08. 27.

Rákosmenti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Dr. Dombóvári Antal*, tel.: 256-4626, cím: 1173 Bp., Pesti út 113.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Pilhoffer Ferenc*, tel.: 290-5629, 295-0877, cím: 1181 Bp., Kondor Béla sétány 10., nyitva: H-

Cs.: 8-16, P.: 8-13 óra, zárva az iskolai tanítási szünetek idején.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Siklós Zsuzsa*, tel.: 281-1619, cím: 1191 Bp., Fő u. 38., nyitva: K-P.: 14-18, V.: 10-16 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: *Dr. Bogyirka Emil*, tel.: 283-1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53., nyitva: K-V.: 10-16 óráig, zárva: 07. 10. – 09. 15.

Csepel Galéria és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Sárkány István*, tel.: 276-7343, cím: 1211 Bp., Szent Imre tér 3., nyitva: téli időszakban K-V.: 9-17, nyári időszakban K-V.: 10-18 óra, zárva: 07. 01. – 08. 31.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: *Garbóci László*, cím: 1222 Bp., Veréb u. 4., (Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt, Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: *Sasvári Ilona*, tel.: 287-0083 cím: 1238 Bp., Sztás u. 105., nyitva: K-Szo.: 14-18 óra, zárva: 06. 19. – 08. 10.

EMLÉK A SZIKLAKÓRHÁZRÓL

Érdeklődéssel és kissé bosszankodva olvastam a Sziklakórházról szóló cikket. (Előző számunk 12. oldalán – a szerk.) A múlt évben, a kulturális örökségek napján szerettem volna bejutni az érdekes és szomorú emlékü intézménybe, de az előzetes hírekkel ellentétben, nem lehetett bemenni.

1945. február 15-e körül jártam ebben a furcsa kórházban. Január második felében súlyosan megsebesültem. Nagy nehézségek árán és fáradságos, kalandos út után, a Mártonhegyi útról eljutottam a fogaskepek közeli, Baár-Madas Leánygimnázium alagsorában működő szükségkórházba. Itt sürgős műtétet végeztek rajtam. Műtét köz-

ben közölték velem, hogy apámat, aki a Nemzetközi Vöröskereszt egyik öregek otthonának az orvosa volt, egy nyilas különítmény az otthon összes lakójával együtt elhurcolta, anyámat pedig egy bombasérülés megölte.

A Várhegyet a németek még védték... Pest már egy hónapja elesett és Budán is már csak a Várhegy volt német kézen. Február 13-a, a Vár eleste után nyílt arra lehetőség, hogy fölkeressem a Sziklakórházat, az egyetlen olyan intézményt, ahol akkor röntgen működött. A néptelen, de holttestekkel, döglött lovakkal, kiégett villamosokkal szegélyezett úton végtelenségnek tűnt, amíg feljutottam a Lovas útra. A Bécsi kapun át

éppen egy nagyobb csoport német hadifoglyot kísérték lefelé.

Eljutottam a Sziklakórházhoz. Dante járt az eszemben: úgy éreztem, átléptem a Pokol kapuján! A tágas folyosókon egymás után sorakoztak az emeletes ágyak, „emeletenként” két-három, meztelen, bekötött fejű, sínezett karú és sínezett lábú férfi feküdt, ült, szenvedő arccal. A hőségek rendkívüli volt. A folyosó egyik tágasabb szakaszát üvegfallal választotta ketté, az üveg mögött műtét zajlott! Pár lépésnyire ettől éppen ételt osztottak, hatalmas edényekből. Mindenütt zsúfoltság, nyüzsgés, szenvedés, bűz, izzadságszag, vegyszerszag... A röntgen azonban zavartalanul és ki-

fogástalanul működött. A rólam készült felvételen jól látszott a súlyos csontsérülésem.

Erőm ugyan fogytán volt, e kaland után mégis felvándorogtam az Úri utcába, egy baráti családhoz. Ők két emelet mélyen tanyáztak, a házhoz tartozó barlangban, aránylag tűrhető körülmények között. Teát és cukrot (!) kaptam tőlük és kölcsönösen örültünk annak, hogy élünk.

A leírtakhoz hasonló emléke sok, idős embernek van Budapesten. Csak azért írtam le a szorongató élményt, mert az olvasott tudósítás felkavarta az emlékeket és bosszankodtam, amiért én kimaradtam az említett látogatásból.

Dr. Bogárdi Mihály

Csepeli „vas-útak”

Száz év közlekedési krónikája

● folytatás az első oldalról

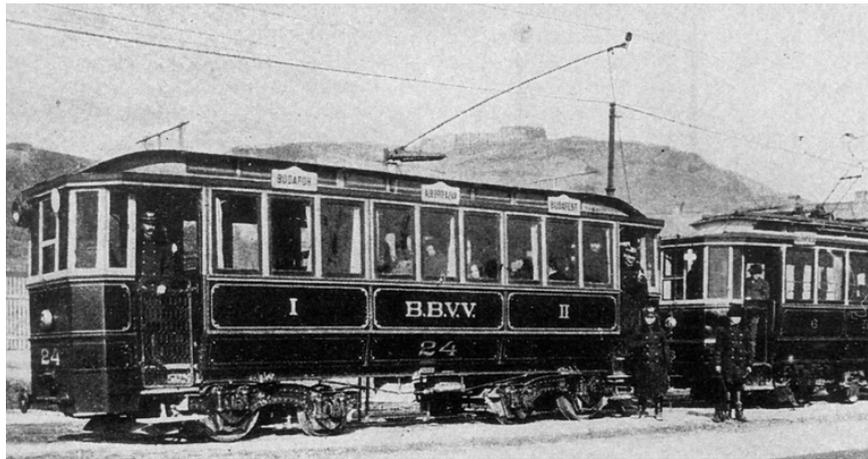
előbb Cinkotáig, később meghosszabbítva, utasait Máriabesnyőig szállította. Alig egy hónap múlva augusztus 17-én gördültek ki az első szerelvények a Pilis hegység felé Szentendre irányába a Filatorigátnál kialakított állomásról. Azután 1889. évben egyesítés folytán Budapesti Helyiérdekű Vasút RT elnevezéssel működött a hamar népszerűvé vált vicinális járatait – a HÉV vonatokat. Végül 1899. szeptember 19-én nyílt meg a Ferenc József híd Szent Gellért-téri hídfőjét Budafokkal összekötő vonal.

A kiépítéseket követő bővítések során részben – a jelenlegi újra napirendre került javaslatokhoz hasonlóan – fővárosi és város közeli közlekedésre felhasználták a MÁV vonalait. Jó közlekedési, és átszállási lehetőségeket biztosítva a fővárosi közúti közlekedést el látó Budapesti Közúti Villamos Vasúttal és a MÁV távolsági járataival.

A csepeliek a kialakult vasúti közlekedést még hosszú ideig nem élvezheték. A csendes esti órákban már nemcsak a Duna jobb partjáról a Dél-Vasút, a Ráckevei-Duna partjáról a Budapest-Zimonyi vonat mozdonyainak dohogását, éles füttyét, a szerelvények kerekeinek csattogását hallhatták. 1908-ig a HÉV szerelvények villamosításáig a gőzmozdonyok zaja is jelezte a helyközi közlekedés működését.

Csepel a HÉV 1887-es indulása idején takaros, né-

hány iparossal, kereskedővel rendelkező, alig 2000 lelket számláló nemzetiségi, mezőgazdasági település volt. Majd miután 1893-ban megindult a termelés a Weiss lőszergyárban, a lakosság rohamosan növekedett és 1910-ben megköze-



A Szent Gellért-téri hídfőt Budafokkal összekötő vonal egyik néhai villamosa

lítette a 10000 főt. A gyári alkalmazottak száma 1737 fő volt. A lakosság egy része naponta szekérrel, de főként gyalog, majd később szegényes omnibusz járat segítségével ingázott a Zárógáton át a pesti munkahelyekre, közelítette meg az Erzsébetfalvai HÉV állomást.

A községnek, de a Weiss Manfréd gyárnak is érdekét szolgálta volna a villamos közlekedésbe való mielőbbi bekapcsolódás. Ezt 1904 és 1906 között többször kezdeményezték. Arra, hogy az első villamos csilingeljen a község utcáin, még évekig kellett várni. Végre 1912. május elsején ez is bekövetkezett, amikor az első szerelvény a Templom téren át

begördült a gyárba, ahová a vágány az I. számú kapun át vezetett. Az új villamos az első hónapokban csak a gyár teheráru forgalmát bonyolította le. Csak néhány hónap múlva indult meg a személyforgalom. Ez a sín-pár a világhoz való kapcsolódást jelentette. A HÉV üzembe helyezésével megszűnt az omnibuszközlekedés. Megjelentek az első

gépkocsik is, de a lovaskocsi végleg csak közel ötven év múlva szorultak ki a teherszállításból.

Hajnalonta és délután a munkakezdekskor és mű-

lomás és Vágóhid állomás között. Ilyenkor a városiasodás első jeleként a főút két oldalán haladó szerelvényeket büszkén szemlélték a község lakói. Örömmel hallgatták a villamos csilingelését, figyelték az állomásoknál a potyautasokat, az ütközőkön helyet foglaló gyerekeket szigorúan üldöző elegáns egyenruhás kalauzok fényesre szidolozott kis trombita hangjával történő vonatin-dításait. Napközben 1945-ig a magas vitéldij miatt szinte üresen közlekedtek. A vonal a Pesterzsébeti Pacsirtatelepi közlekedő járatul bővült, majd 1924-ben a Zárógátról átkerült az akkor felépült Ráckevei-Dunát átívelő Gubacsi-hídra.

Előbb az első háború és forradalmak alatt, majd a második világháború idején a szerelvények olyan zsúfoltak voltak, hogy az utasok a lépcsőket és a kocsik tetejét is elfoglalták.



Korabeli képeslap Csepelről

szakváltáskor két-három kocsiból álló, lakozott, fapados, túlszúfolt szerelvények, negyven-ötven perces menetidő alatt szállították utasaikat Csepel végál-

1944 decemberében az aláaknázott Gubacsi-hídon menetrend szerint közlekedett a HÉV, miközben naponta vívtak tűzpárbajt a község határá- ➔

→ tól délre telepített szovjet aknavető a Csepelen állomásozó német tüzerekkel. Az utolsó járat 1945. január 8-án haladt át a hídon, másnap hajnalban a Gubacsi-hidat a visszavonuló német katonák felrobbantották. Aztán közel fél évet kellett várni a HÉV újraindítására.

Csepelt 1950. január elsején Budapesthez csatolták – addigra a lakosság száma elérte az 50 ezret – Csepelen az ipartelepeken is közel annyian dolgoztak. Az idejét múlt HÉV járat már nem elégítette ki az igényeket. Ezért 1950-ben a Rákóczi Ferenc úton a síneket középre helyezték és megkezdték a Végállomás és a Boráros tér között a gyors-

vasút modern, a kikötő főút mentén a Ferencvárosba vezető kereszteződésmentes új vonalának építését. A Tanácsház előtt megrendezett nagygyűlésen 1951. április 29-én Bebrics Lajos



A csepeli HÉV (1963)

közlekedési miniszter „adta át a forgalomnak” a fővárosi HÉV vonalépítés máig

utolsó alkotását. A helyi lakosság és a bejáró 25-30 ezer dolgozó örömmel vette használatba a Csepelt Nagy-Budapest központjához kapcsoló gyorsvasutat. Korabeli tudósítás szerint:

„Tíz perc... Ennyi idő alatt tette meg első útját a csepeli gyorsvasút.”

Az azóta elmúlt öt évtized alatt sok víz lefolyt a gyorsvasút sínjei mellett hőmpölygő Dunán. Mái

megvalósítatlan terv született Szigetszentmiklós irányába történő meghosszab-

bitására, a Kálvin téri metró állomással történő összekötésére. Az elmúlt években felújították a pályát, szép állomást alakítottak a Szent Imre téren, a Lágymányosi hídnál új megállót létesítettek, a Boráros téren új állomás épült.

A gyorsvasút sínparjától 20-25 méterre magasodik az épülő Nemzeti Színház még szürke betontömbje. A pálya szomszédságában rövidesen megkezdődik az új Konferencia Központ építése.

Mi lesz veled csepeli gyorsvasút? Reméljük unokáink ötven év múlva megünnepelhetik a még akkor is közlekedő csepeli gyorsvasút centenáriumát!

Bolla Dezső



Kezdetben évenként egy, 1999-től már évenként két száma jelent meg a XIII. kerület (Angyalföld, Újlipótváros, Vízafogó) helytörténeti füzeteknek. Az A/5-ös nagyságú, fekvő formátumú, műnyomó papírra készített, egyszín nyomású kiadvány első számát a XIII. kerületi Helytörténeti Klub, a későbbiek az Angyalföldi József Attila Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteményének Klubja adta ki a sorozat impresszumában közöltek alapján. (Tudomásunk szerint a két név egy civil szervezetet takar – a szerk.) Megjelenését kezdetektől a kerületi önkormányzat Oktatási, Kulturális és Sport Bizottsága (korábban Művelődési, Ifjúsági és Sport Osztálya) tá-

Helytörténeti Füzetek

Öt éves jubileum a XIII. kerületben

mogatása segítette. A sorozat szerkesztősége az első kiadványtól kezdve az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben működött. A szerény küllemű kiadványok a XIII. kerület történeti múltjának legfontosabb csomópontjairól adnak tartalmas összefoglalókat, bőséges képmelléklettel ellátva. Az első helytörténeti füzet (1996) Nieder Iván „Hogyan alakult ki a XIII. kerület? – egy építész sze-

mével” című írását az utolsó (a hetedik, 2000-ben) Hollósy B. Sándor „Hétház – Kilencház – Tizenháromház” című anyagát, az angyalföldi öreg bérkaszárnnyak történetét tartalmazza. A helytörténeti füzetek közbeeső számai 1956 helyi történéseiről, a XIII. kerületi vallási közösségekről, a Ganz Hajógyár történetéről, Kassák Lajos és Raoul Wallenberg kerületi tevékenységeiről szá-



molnak be. E kiadványok folyamatos megjelenése jelentős mértékben segíti a városrész lakói lokálpatriotizmusának erősödését, egyben más kerületek számára is példát mutat az önkormányzat és egy civil szervezet együttműködési lehetőségéről.

Számunk szerzőiről

- Bánk testvér pálos szerzetes, tanár
 Bogárdi Mihály ny. tanár
 Bolla Dezső hidrológus, ny. helytörténeti gyűjteményvezető
 Del Medico Imre történész
 Gábrriel Tibor történész, a Budapesti Honismereti Társaság titkára
 Garbóci László, a Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum vezetője
 Krizsán Sándor, a Közlekedési Múzeum gyűjteménykezelője
 Szöllősy Marianne történész, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője

A Budapesti Honismereti Társaság köszönetét fejezi azoknak a szerzőknek, akik tiszteletdíjukról lemondva segítették a kiadvány megjelenését.



Könyvszemle

ÚJPESTI TÖRTÉNETEK

Tíz Újpesten született ember teszi itt közzé családi emlékeit, szembesülünk írásaikban egy-egy rétegre jellemző tipikus itteni sorsal. Az elődvárosi mindennapokon keresztül megismerjük a néhai város életét, intézményeit, civil szervezeteit, munkahelyeit. A tizenegyedik tanulmány, a várossá fejlődést bemutató jogtörténeti írás dr. Derce Tamás, Újpest többször megválasztott polgármestere néhai egyetemi szakdolgozatának részét képezte.

A régi polgári lét emlékeiről a kötet lapjain hivatalnokok, ügyvédek, orvosok, alkalmazottak, neves iparosok napjainkban még élő leszármazottai számolnak be, miközben ifjúkori emlékképeik mögül felelevenednek a város utcái, az itteniek örömei és bánatai. Katolikusok, reformátusok

és zsidók, magyarok és német nemzetiségűek emlékeznek iskoláikra, barátaikra, a háború viszontagságaira – a XX. század 30-as, 40-es éveiről átfogó képet vázolva, alkalmanként ko-

rábbi, vagy későbbi időszakot is bemutatva. A gondosan tipografizált, sok kísérő fotóval illusztrált kötet megismerését olvasóinknak is csak javasolni tudjuk. (G.T.)

Történész körökben francia behatásra Magyarországon is ismertté vált mintegy harminc évvel ezelőtt a mentalitástörténet ágazata. Az Újpesti Helytörténeti Alapítvány gondozásában, az Újpesti Városvédő Egyesület kiadásában és Sipos Lajos szerkesztésében a nemrég nyomdából kikerült „Újpesti történetek” című könyv ehhez kínál a városrész lokálpatriótái, helytörténeti kutatói számára igen jó forrásanyagokat.

Erzsébetváros plébániatemploma

A századforduló egyik templomépítészeti stílusának megfelelően a francia gótika és a német csarnoképítészet stílusjegyeit őrzi az erzsébetvárosi Rózsák terén (néhai Szegényház tér) büszkén álló, kéttornyos plébániatemplom. Száz évvel ezelőtt, 1901. május 16-án rendkívül ünnepélyes rendezvény keretein belül szentelték fel, majd nyitották meg az impozáns templomot. Az esemény jelentőségét mutatja, hogy azon részt vett Ferenc József, természetesen a magyar kormány tagjai és Budapest önkormányzatának vezetői. Erkel Ferenc komponálta az ekkor elhangzó „Magyar királyhimnusz” zenéjét, melynek szövegét Jókai Mór írta. A neogótikus templom tervezője Steindl Imre volt, építésének költségeit a főváros állta. A korabeli újságok számára érdekes csemegeként szolgált, hogy az ünnepély közben a templom egyik díszje, a párkány egy nagy kőrózsája talapatáról lezuhant, de emiatt szerencsére senki nem sérült meg.

A rendszerváltozás után történt utcánév változások kapcsán Zuglóban többen kifogásolták azt, hogy a Limanova köz, tér és utca megmaradt, holott a három szomszédos közterületet nyilván valamilyen szovjet sztahnovistáról nevezték el. Még

OLVASÓINK ÍRTÁK

Zuglói utcanévek

a kerületi újságnak is írtak ebben az ügyben. Amennyire jellemző oktatási és ismeretterjesztési viszonyainkra az alaptalan, a magyar történelmet nem ismerő többszöri tiltakozás, annyira örvendetes az, hogy a XIV. kerületi Polgármesteri Hivatal minden további vitának véget vetett az alábbi szövegű emléktáblával: „A

Limanova közt, teret és utcát 1930-ban nevezték el az első világháború egyik nagy csatájának színhelyéről (: az eredeti névforma: Limanova :). 1914 decemberében a galíciai fronton a központi hatalmak oldalán küzdő magyar huszárok lóról leszállva, gyilkos kézitűsüket vették a többszörös túlerő ellen és visszaverték az orosz támadást. Ekkor esett el a 9-es számú Nádasdy-huszárezred hős parancsnoka, Muhr Ottmár huszár ezredes, aki huszárai élén kivont karddal rohant az ellenségre. A hálas lengyelek mauzóleumot állítottak a magyar hősiesség emlékére.” A református parókia falán elhelyezett emléktáblát május 23-án avatta fel Katalikné Kardos Zsuzsa, Budapest-Zugló polgármestere.

Már természetesen számunkra a Fővárosi Szabó

Hitélet Pest-Budán

Ervin Könyvtár Kisgalériájának egymást követő időszakos kiállításai, melyek Budapest történetének egy-egy szeletét villantják fel. A fővárosi felekezetek történeti múltjába adott betekintést „A hitélet Pest-Budán” elnevezést viselő kiállításuk – április 20-tól volt megtekinthető a VIII. kerületi Reviczky utca 3.-ban működő kiállítótérben. A bemutatott anyagok a FSZEK Budapest Gyűjteményéből és számos más köz- és magángyűjteményből származtak. Fodor Béla, Horváth

Zsolt és Sándor Tibor, a Budapest Gyűjtemény munkatársainak érdeme a kiállítás összeállítása. Ez a Kisgaléria nyolcadik időszakos kiállításaként került megrendezésre. Gazdag és sokrétű voltát jelzi, hogy a pálosok évszázadáról, a Pest-budai védőszentekről, a lutheránusokról és reformátusokról, az ortodoxokról és a pesti zsidó háromszögről, valamint a búcsújárásról... egyaránt hiteles képet kaphattunk. A Kisgaléria időszakos kiállításai a központi könyvtár nyitvatartási idejében látogathatók.

Del Medico Imre

Országos Helytörténeti Pályázat

*Lokálpatrióták,
amatőr helytörténészek számára*

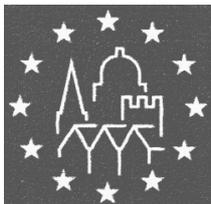
A Magyar Nemzeti Múzeum és a Honismereti Szövetség az országos szintű közgyűjtemények támogatásával 2001–2002. évre „A TUDÁS FORRÁSAI” címmel országos helytörténeti pályázatot hirdet meg felnőtt és ifjúsági kategóriában. A pályázaton kizárólagosan amatőr történészek vehetnek részt. 2002. január 31-ig bezáróan benyújtott, a történelmi Magyarország területét érintő bármely helytörténeti témájú, maximum 20 gépelt oldal terjedelmű tanulmányal lehet pályázni. A pályamunkák elbírálása során előnyben részesülnek a kü-

lönféle történelmi kapcsolódású gyűjtemények történetével, valamint a közgyűjtemények köré szerveződő baráti körök, szakkörök klubok, társaságok, alapítványok bemutatásával foglalkozók – a Széchenyi Ferenc által alapított első nyilvános közgyűjtemény létrehozása 200. évfordulójára tekintettel. A részletes pályázati felhívás a Honismeret c. folyóirat 2001/3. száma 131-132. oldalán olvasható, vagy átvethető a Budapesti Honismereti Társaság székhelyén (az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben – lásd 8. oldalon).

Kulturális Örökség Napjai

(2001. szeptember 22-23.)

Az Európa Tanács védnökségével idén már közel fél-száz országban rendezik meg az egyre népszerűbb Kulturális Örökség Napokat. Magyarországon 2001-ben az oktatás épületei lesz a központi téma, az általános iskolai épületektől az egyetemi épületegyüttesekig. Ezen a két napon a nagyközönség számára egyébként nem látogatható épületek, valamint belső berendezésük megtekintése válik lehetővé, szakmai vezetés mellett. A rendezvény főszervezője a Nemzeti Kulturális Örökség



Minisztériuma és az Országos Műemlékvédelmi Hivatal. Egy-egy épület látogathatóságát bárki kezdeményezheti a jelentkezési lap benyújtásával. Részletesebb információ kapható az OMH Nemzetközi és Társadalmi Kapcsolatok Főosztályán (1014 Budapest, Szentháromság tér 6., tel.: 212-7613/105, fax: 212-7614, internet: www.muemlekvdelem.hu, vagy a Budapesti Honismereti Társaság székhelyén (Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény – lásd 8. oldalon)

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor

Szerkesztőbizottság: Ádám Ferenc, dr. Holló Szilvia Andrea, dr. Rédey Pál, dr. Schwarcz Katalin

Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság (1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652) és a Budapesti Történeti Múzeum

Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Honismereti Akadémia

Kecskeméten kerül sor XXIX. Országos Honismereti Akadémiára. A július 2-7. között zajló országos jelentőségű rendezvény központi témája: „Társult népek a történeti Magyarországon”. Megrendezője a Honismereti Szövetség és a Bács-Kiskun megyei honismereti egyesület. Az előadások a Kárpát-medence egész területét érintő témájúak, a konferencia címének megfelelően. Az Akadémia részvevői a

Kárpát-medencei néprajzi csoportokkal, tájakkal, népekkel; az egyház-, iskola- és művelődéstörténettel;



A kecskeméti nagytemplom
(Fotó: Walter Péter)

témakör jeles kutatóinak előadásait hallgathatják meg, melyekből a középkori Magyarország etnikai sokszínűsége rajzolódik ki. A szekcióülések három fő témakörrel foglalkoznak: a

valamint a nemzetiségek történetével és művelődésével. Fővárosunk a Budapesti Honismereti Társaság révén közel húsz fővel képviselteti magát a konferencián.

JÁTÉKOS HELYTÖRTÉNET

Az Óbudai Múzeum gondozásában megjelent Óbuda-Békásmegyer nevezetességeit bemutató memóriajáték, 2 x 32 képes változatban – darabonként 250 forintért, valamint az Óbudáról készült légifotó

(Látkép, Gázgyár tornyai) 120 darabos puzzle, amelynek ára 1200 forint. A Budapesten úttörő jellegű kezdeményezés révén játék útján is megismerhetővé válik a városrész helytörténete.

F.: Budapesti Honismereti Társaság

1043 Budapest,
Berda József u. 48.



Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményekben és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában. Megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti Kulturális Alapprogram Közművelődési Kollégiuma, a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány „Karácsony Sándor emlékére” Szakalapítványa, a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága és a budapesti kerületek önkormányzatainak támogatása teszi lehetővé.